

dua, ita si plures homines apprehendant præcisive naturam, hæc evadit multiplex ex multiplici conceptu diversorum hominum.

Minor etiam patet, quia tunc, multiplicatis unitatibus universalibus, multiplicantur species ipsæ. Ita ergo erunt plures humanæ species, plures animalitates etc...

Resp. neg. Maj. Universale enim est concretum accidentale. Concreta vero accidentalia non multiplicantur ad multiplicationem formarum, si idem perseveret subjectum. Sic paries, etiamsi plures accipiat albedines, non fit plura alba; nec homo, etiamsi calleat plures artes, redditur plures artifices; nec objectum, etiamsi videatur a multis hominibus, potest denominari multiplex; nec Deus, mille cognitionibus apprehensus, est multiplex, sed unus millies cognitus. Idem dic de universali: erit nimirum a multis formatum, non vero multiplex.

Probationem Majoris simili modo *distinguo*; si forma illa sit intrinseca subjecto ipsi, *conc.*, si sit extrinseca, *neg.*

Et *neg.* paritatem consequentis. Nam unitas individualis intrinseca est subjecto ipsi ac substantialis: ideo nihil mirum si illa multiplicata, multiplicentur quoque ipsa individua (1).

Instabis. Universale est essentialiter unum, cum definiatur unum aptum inesse pluribus. Ergo nequit esse unum extrinseca unitate.

Resp. dist. antec.; universale *adæquate* ac *formaliter* sumptum, *conc.*, *inadæquate* et *fundamentaliter* vel *specificative* sumptum, *neg.*

Dist. conseq.; nequit esse unum unitate, quæ sit extrinseca universali *adæquate* sumpto, *conc.*, *fundamentaliter* sumpto, *neg.*

Universale *adæquate* et *formaliter* consideratum est totum concretum ex natura et forma universalitatis. Et quoniam huic concreto, prout tali, essentialis est forma universalitatis, ideo est etiam illi essentialis illa unitas intentionalis. Hoc tamen non vetat, quominus ea unitas ac forma universalitatis extrinseca sit prorsus et accidentaliter naturæ ipsi,

(1) Vide apud Suar., disp. 6. *Metaph.* sect. 3, n. 9, 11, 12; *Comimbric. loc. cit.* q. 4, art. 5.

quæ denominatur universalis, et est dumtaxat subjectum illius concreti. Sicut etiam concreto *cognitum* vel *visum* intrinseca et essentialis est *cognitio* vel *visio*, quæ tamen extrinseca est ipsi rei, quæ cognoscitur vel videtur.

Obj. 3.º Objectum a conceptu nequit accipere unitatem. Ergo non fit universale per operationem intellectus.

Antecedens patet, quia potius e converso ipse conceptus habet unitatem ab objecto, cum tendat in illud tamquam in terminum suum.

Resp. neg. antec., et probation. *dist.* Conceptus habet ab objecto unitatem *fundamentalem*, quæ consistit in similitudine plurium, *conc.*, *actualement*, *propriam* universalis, *neg.*

Nam cognitio desumit ab objecto unitatem tamquam a fundamento, objectum vero accipit unitatem a cognitione tamquam a forma.

Instabis. Universale præ se fert non modo unum conceptum formalem, sed etiam objectivum. Ergo debet supponere unitatem objectivam.

Resp. neg. conseq. Nam quamvis objecta sint multa in se, dummodo similitudinem habeant secundum essentialitatem, sufficiens præbent fundamentum intellectui, ut unum conceptum, tum formalem tum objectivum, eliciat, cognitionem nimirum, quæ referat indivisam essentialitatem illam, in qua plura illa individua conveniunt ratione suæ mutæ similitudinis.

Obj. 4.º Universale est objectum scientiarum. Sed objectum scientiarum reale est, nec fit a mente. Ergo...

Resp. dist. Maj. Universale *fundamentaliter* sumptum, *conc.*, *formaliter*, *neg.* Et *contradistincta* Minore, *neg.* conseq.

Obj. 5.º Si cognitio, eo quod una est, denominat unam atque universalem naturam in se est singularis et spiritualis, naturam quoque singularem et spiritualement denominare. Atqui hoc absurdum est. Ergo non sufficit extrinseca illa cognitionis unitas ad universale constituendum.

Resp. neg. Majorem, quæ, si quam vim haberet contra doctrinam expositam, non minorem haberet contra communem omnium sensum. Nam si omnis denominatio conveniens ipsi conceptui refunderetur ac derivaretur in objectum, cur objecta cognita non vocantur accidentia, sicut accidens

est ipsa cognitio? Cur non vocatur unum individuum objecta plura, quæ simul una cognitione attinguntur?

Itaque duo genera prædicatorum distinguenda sunt in cognitione, alia quæ ipsi conveniunt in essendo, alia quæ conveniunt in representando. Et prædicata primi generis, qualis est spiritualitas cognitionis, non refunditur in objectum, quia sub hac ratione conceptus non supponit pro objecto. Verum prædicata, quæ conveniunt cognitioni in representando, refunduntur in objectum, quia sub hac ratione conceptus mentis objectivus supponit pro objecto (1).

Obj. 6.º Si universale fieret ab intellectu, natura prout est in intellectu, foret universalis. Atqui natura prout est in intellectu singularis est. Ergo...

Minor probatur. Nam natura, prout est in intellectu, est ipse conceptus objectivus intellectus. Conceptus autem ejusmodi, utpote physicum ac reale accidens mentis, verissime singularis est. Ergo...

Resp. dist. Minor. Subjective atque entitative considerata, conc., objective ac repræsentative, neg. Et similiter distinguo probationem.

Hæc est doctrina S. Thomæ: *Et quavis ab ipsa anima recipiat (natura) rationem universalis, tamen non est in ipsa secundum suam essentiam, sed secundum suam similitudinem et speciem. Unde et Philosophus ait: Lapis non est in anima, sed species lapidis. Hæc autem similitudo sive species existens in anima, est una numero, et est singularis. Ejus autem universalitas, non est ex hoc, quod est in anima, sed ex hoc, quod comparatur ad multa singularia se habentia opinata etc.* (2).

Objic. 7.º Secundum nos natura in se multiplex ideo redditur universalis, quia unica cognitione apprehenditur. Atqui hoc absurdum est, secus enim collectio plurium rerum, quæ simul repræsentarentur in cognitione, universalis foret. Ergo...

Resp. dist. Major. Secundum nos natura ideo universalis redditur, quia unico actu mentis apprehenditur utcumque,

(1) Cfr. Anton. Mayr. *Philos. perip.*, part. 1, n. 512; Lossada *Logic. tract. 2, disp. 2, cap. 3, n. 11.*

(2) S. Thom. Opusc. 1.º de Universalibus. Recole alia loca superius adducta ex eodem S. Doctore.

neg., quia uno actu mentis a multitudine omnique diversitate individuali præscindentis, conc.

Et *contradist.* Minore, neg. conseq.

Vide quantopere discriminantur hi tres conceptus: *Unus homo*, vel: *Hic homo; Omnes homines*; et: *Homo*. Primus refert unicum individuum objectum, alter multa individua, notando illorum multitudinem; unde neuter eorum universalis est, nec reddit objectum suum universale. Tertius denique exprimit naturam, quæ revera multiplex est in individuis existentibus, sed non exprimit multitudinem aut varietatem individualement eorumdem. Et nihilominus ratio illa, quam talis conceptus refert, quoniam est id, in quo omnia individua similia sunt, et inter se conveniunt, revera in omnibus illis reperitur.

Et ideo illa ratio vel natura, prout in tertio illo conceptu repræsentata, dicitur et est universalis, utpote quæ refert aliquid actu indivisum, et divisibile in plura: *actu*, inquam, *indivisum*, prout est in mente, quia repræsentatur sine divisione ac multiplicitate individuorum; et *divisibile in plura*, quia reperitur in pluribus individuis multiplicata in rerum natura, vel certe reperiri potest.

ARTICULUS IV.

De causa efficiente universalium.

173. Supponimus, alias potentias cognoscitivas præter intellectum non posse facere universale: id quod in tractatu de Anima disputandum est (1); intellectum vero esse causam efficientem universalis, satis, opinor, ex hactenus probatis elucet. Modo videndum est, per quem actum intellectus confletur universale, per abstractionem seu præcisionem, an per comparisonem.

Ut porro quæstio melius intelligatur, supponenda sunt quædam ex eodem tractatu de Anima circa modum, quo

(1) Vide interea, si lubet, P. Joann. Ulloa, *Logic.*, disp. 2, cap. 3; Anton. Mayr., *Philos. perip.*, part. 1, disp. 3, q. 1, art. 7, aliosque.

intellectus procedit in suis cognitionibus. Quomodo sensitiva facultas ad actum suum indiget determinatione aliqua, quæ ab objecto proveniat, et vocatur *species sensibilis*; ita etiam intellectui sua opus est *specie intelligibili*, qua fundetur ac determinetur ad actum suum ponendum. Hoc tamen interest inter utramque speciem, quod sensibilis ab ipso corporeo objecto imprimatur, intelligibilis autem propter suam et intellectus immaterialitatem imprimi ab objecto nequeat. Itaque ad intelligibilem speciem gignendam adest in ipsa potentia intellectiva virtus quædam *activa*, quæ *intellectus agens* denominatur, quæque, ad præsentiam et cum concursu phantasmatis seu representationis ab imaginatione efformatæ, producit speciem illam, cujus ope virtus intellectus *cognoscitiva* (*intellectum possibilem* vocant) objectum in cognitione sensuum et phantasie relucens spiritualiter intelligit, ac representat.

Operatio intellectus agentis, qua species intelligibilis producit, *abstractio* vocatur, quia videlicet per eam ex phantasmate materiali abstrahitur species immaterialis seu spiritualis. Quin etiam in sententia plurium Philosophorum species per intellectum agentem abstracta solum potest saltem primo et directe determinare ad cognitionem nature universalis sine notis individuantibus; quapropter secundum hos auctores alia quoque est ratio, cur operatio intellectus agentis nuncupetur *abstractio*, nimirum quia ex phantasmate materiali objecti individui abstrahitur species intelligibilis spoliata non solum a materialitate entitativa, sed etiam a materialitate representativa notarum individualium.

Præter hanc abstractionem seu productionem speciei intelligibilis, quæ non est cognitio, datur alia abstractio cognoscitiva, seu cognitio præcisiva, quam sæpius in superioribus meminimus, quæ aliud non est, quam cognitio representans naturam rei, non representatis notis individuantibus.

Jam intellectus facultate gaudet, ut postquam naturam aliquam absque notis individuantibus cognovit, in se redeat, ut proprium actum consideret; in qua reflexione *comparare* potest naturam sic præcisive cognitam, seu in cognitione præcisiva relucentem, cum individuis, ut videat num in illis insit, deque eisdem prædicari possit. Hæc porro comparatio

Species
sensibilis et
intelligibilis:

intellectus
agens.

et possibilis.

abstractio intel-
lectus agentis:

abstractio intel-
lectus
possibilis:

comparatio

bifariam fieri potest: vel per meram apprehensionem, et vocatur simplex comparatio, vel per actum iudicii attribuendo naturam individuis, et vocatur comparatio composita.

Hiscæ prænotatis, quæstio proposita hæc est, utrum universale efficiatur per abstractionem, sive intellectus agentis producat speciem intelligibilem, sive intellectus possibilis rem sine notis individualibus representantis, an vero per comparisonem mox subsequentem, qua natura sic intellecta individuis confertur, et in illis inesse deprehenditur. Et sunt plures opiniones, ut videre est apud Eximium Doctorem (1) aliosque auctores. Alii enim requirunt comparisonem, alii abstractionem sufficere arbitrantur, ut plene constituatur universale; alii demum ad universale logicum et prædicabile habendum requirunt comparisonem, minime vero ad metaphysicum et in essendo. At quoniam et abstractio et comparatio, ut jam præmonuimus, duplicis generis esse potest, rursum in varias alias sententias scinduntur prædicti auctores.

Prima itaque opinio est illorum, qui putant sola intellectus agentis abstractione jam constitutum remanere universale. Quæ tribui solet Dominico Soto (2), Zumel et aliis (3), qui non uno in loco favere sibi putant S. Thomam (4). Quamvis Sotus revera non abstractioni præcisive intellectus agentis, sed generatim abstractioni tribuat constitutionem universalis; quare potius stare videtur pro secunda opinione. Secunda sententia tenet universale plene ac formaliter effici per abstractionem intellectus possibilis, nempe per cognitionem præcisivam. Ita docent Durandus (5), Toletus (6), Hurtadus (7), Rhodes (8), Sylvester Mauri (9), An-

Declaratur
controrsiter.

Prima opinio:

secunda:

(1) Disp. *Metaph.* 6, sect. 6.

(2) In *Porphyrii Isagogen*, de *Universalib.*, quæst.

(3) Apud Suar., loc. cit., Bartholom. Amici, *Logic.*, tract. 4, dub. 6, art. 2.

(4) In locis inferioribus citandis.

(5) 1.^a Dist. 3, quæst. 5, n. 27; et 2.^a Dist. 3, q. 7, n. 12.

(6) De *Universalib.*, q. 2 et 3.

(7) *Metaph.*, disp. 5, sect. 8.

(8) *Philos. perip.*, lib. 4, disp. 3, quæst. 3, sect. 4.

(9) *Question. philos.*, tom. 1, quæst. 33.

dreas Semery (1), Antonius Mayr (2), Ludovicus Lossada (3) alique Nostris satis communiter, et quidam Thomistæ (4). Et pro hac sententia adducuntur plura testimonia Doctoris Angelici.

tertia,

Alii putant abstractione, etiamsi ea sit intellectus possibilis, effici non posse nisi universale metaphysicum, quod nondum sit universale in actu, formale et completum, sed solum fundamentale et in potentia proxima: itaque ad universale formale habendum necessariam esse comparisonem simplicem. Hæc est sententia Scoti (5), et Scotistarum (6), eademque frequentius tenetur a Thomistis (7); inter Nostros vero a PP. Antonio Rubio (8), Bartholomeo Amico (9), Antonio Bernaldo de Quiros (10) et Cosmo Alamanno (11). Aliquibus etiam innominatis scriptoribus tribuitur a quibusdam opinio requirens comparisonem compositam ad universale constituendum.

quarta media
in concordiam
revocans
secundam
ac tertiam.

Verum inter has sententias præcipuæ sunt secunda et tertia, quas ut in concordiam revocaret, mediam quamdam excogitavit Suarez, duplex distinguens universale, alterum absolutum, alterum relativum; nam licet a nobis passim natura universalis concipiatur, prout relationem actualem importans ad inferiora, non tamen ideo necesse esse dicendum est, omne universale essentialiter relativum esse, quin possit dari universale in essendo absolutum. Certum enim est, relationem illam, quam in universali considerare solemus, non realem esse, sed rationis. Quot autem sunt res, quas tamquam relativas nos cogitamus, cum tamen secun-

(1) *Trienn. philos.*, t. 1, disp. 2, q. 6, art. 1.

(2) *Philos. perip.*, part. 1, disp. 3, q. 1, art. 3.

(3) *Logic.*, tract. 2, disp. 2, cap. 6.

(4) Apud Lossad., loc. nup. cit., et cap. 9, n. 4.

(5) *Lib. 7. Metaphysicor.*, q. 11.

(6) Vide illos apud Suar., disp. *Metaph.* 6, sect. 6, n. 5; Matrium in *Organon Arist.*, disp. 4, q. 3; Pontium, *Logic.*, disp. 3, q. 6; Dupasquier, *Logic.*, disp. 3, q. 6.

(7) Apud Complutenses, *Logic.*, disp. 3, q. 6, n. 54.

(8) *Logic. De Universal.*, q. 5 et 6.

(9) *Logic.*, tract. 4, dub. 6, art. 3.

(10) *Curs. philos.* tract. 2, pars. 2.^a, disp. 20, sect. 2.

(11) *Summ. philos.*, prim. part., quest. 2, art. 5.

dum se sint absolutæ? Talis est v. gr. ratio Creatoris in Deo, quæ in se quidem absoluta res est, a nobis tamen percipi nequit, nisi per modum cujusdam relationis. Ita ergo duplex universale agnoscitur potest, alterum absolutum importans naturam cum sua unitate et aptitudine ad communicationem, in qua fundari possit relatio rationis, quam postea fingit intellectus in universali, et alterum relativum, nempe eandem illam naturam, prout actu affectam hujusmodi relatione per intellectum conficta. «Nec refert, quod hæc aptitudo (essendi in multis propria naturæ universalis) videatur per modum respectus explicari. Nam sicut in potentia reali intelligimus respectum transcendentalem et *secundum dict.*, priorem respectu prædicamentali *secundum esse*, et inclusum in re absoluta; ita in præsentia possumus concipere hanc aptitudinem rei universalis ut absolutam quidem in se, licet explicetur per modum respectus transcendentalis. Et hinc fit ulterius, ut hæc aptitudo, quia concipitur ad modum potentie habentis saltem transcendentalem ordinem ad ea, quibus se potest communicare, possit etiam intelligi ut fundamentum sufficiens ad relationem vel habitudinem ad ea, quibus potest se communicare, quæ habitudo concipitur ut quædam relatio secundum esse, et dici etiam potest universalitas quædam, cum sit habitudo unius ad multa, in quibus esse potest, vel de quibus potest prædicari» (1).

Hæc ergo præjecta distinctione censet Eximius Doctor, universale quidem absolutum, quod vere ac formaliter universale dicendum est, effici per cognitionem præcisivam seu abstractionem intellectus possibilis, universale autem relativum egere comparisonem. Hanc oppositarum sententiarum compositionem alii quoque secuti sunt, cum hoc tamen discrimine, quod universale absolutum et metaphysicum nolint esse veri nominis universale, sed solum fundamentale et in potentia proxima. Triplex namque placet illis distinguere universale, *physicum*, *metaphysicum* et *logicum*. Physicum ajunt esse universale prout in individuis reperitur, illudque volunt esse in potentia remota. Universale metaphysicum vocant naturam

Quidam distinguunt triplex universale: *physicum*, *metaphysicum* et *logicum*.

(1) Suar., disp. *Metaph.* 6, sect. 6, n. 8. Cfr. *de Anima*, lib. 4. ap. 3.

abstractivè cognitam, quam dicunt esse universale in potentia proxima: universale denique logicum est universale in actu et formale, illudque putant efformari non posse sine comparatione (1).

Alli etiã alias meditati sunt vias componendi prædictas sententias, ut videre est apud P. Bartholomæum Amicum (2) et Joannem a S. Thoma (3). Id quod satis ostendit rei hujus difficultatem.

174. PROPOSITIO 1.ª Ad universale veri nominis constituendum, absolutum nempe, nulla requiritur comparatio, qua natura reflexe conferatur suis inferioribus, in iisque inesse deprehendatur per identitatem, sed sufficit sola abstractio.

Assertio hæc in qua nondum determinatur, quænam abstractio sit causa universalitatis, communissima est inter nostros Auctores, eamque traditam certissime esse a S. Thoma et Aristotele scripsit Dominicus Sotus (4).

Sane a) sæpe S. Thomas explicans modum, quo universale efficitur, solius meminit abstractionis, silet penitus comparationem (5). *Oportet*, inquit, *quod universale sit universale propter prædictam unitatem* (inde exortam quod plura uno conceptu exprimantur modo jam superius declarato), *ita quod naturæ talis cognitio* (i. e. præcisiva) *faciat universale esse in actu universale, et est quoddam formale in universali* (6).

Item: *Una et eadem natura, quæ singularis erat et individua, efficitur postea universalis per actionem intel-*

(1) Cfr. apud Suar., disp. *Metaph.* 6, sect. 6, n. 5; de *Anima*, lib. 4, cap. 3, n. 22.

(2) Loc. cit. tract. 4, quæst. 4, dub. 6, art. 2.

(3) *Logic.*, quæst. 4, art. 2.

(4) Loc. cit., quæst. 3, *Duo restant hic dubia*.

(5) Vide: p. q. 85, art. 2 ad 2.um, art. 3, ad 1.um et 4.um; 1. p. q. 86, art. 1; 1. 2. q. 29, art. 6, ad 1.um; 2.^a Dist. 17, quæst. 1, art. 1, fin; corporis; *Metaphysicor.*, lib. 7, lect. 13, paragr. b; lib. 11, lect. 2 initio; *Opusc. de Ente et essent.*, cap. 4; *De Natura generis*, cap. 5; 1.^a *Contra Gentes*, cap. 26, arg. 4.^a

(6) S. Th. *Opusc. 2.º de Universal.*, non procul ab initio.

ctus depurantis ipsam a conditionibus, quæ sunt hic et nunc (1).

Et alibi: *Naturæ communi non potest attribui intentio universalitatis, nisi secundum esse, quod habet in intellectu; sic enim solum est unum de multis, prout intelligitur præter principia, quibus unum in multa dividitur* (2).

Præterea: *Intellectus... noster... intelligit abstrahendo speciem intelligibilem ab ejusmodi materia* (individuali nempe). Quod autem a materia individuali abstrahitur, est universale (3).

Adde insignem locum Auctoris *Summæ totius Logicæ Aristotelis* (4) superius laudatum (5). Jam

Probatur propositio ratione. 1.º Ad universale nihil amplius requiritur, ut ex ejus definitione patet, quam unitas et communitas. Atqui unitas et communitas, quanta in hac materia sufficit, habetur in natura abstracta, antequam cum inferioribus comparetur, in iisque inesse deprehendatur. Et ita in superioribus unitatem et communitatem propriam universalis, absque ullo recurso ad actualem comparationem naturæ abstractæ cum individuis, declaravimus. Ergo...

Dices cum P. Alamanno definitionem illam, qua universale dicitur unum aptum inesse multis, esse definitionem universalis fundamentalis, non vero formalis.

Resp. id verum non esse. Si enim illa est definitio universalis dumtaxat fundamentalis, cur ea passim ab omnibus adhibetur in hac materia? et cur ratio universalis a S. Thoma et ab aliis in unitate et aptitudine reponitur? Cur item ad probandum, quod universale formaliter non sit nisi in intellectu, omnes recurrunt ad unitatem et communitatem, quam solum in intellectu habere natura potest?

2.º Natura prout abstracta antecederet ad quamlibet actualem comparationem cum inferioribus habet totam illam unitatem et communitatem, quam Platonicè tribuebant suis

(1) S. Th. *Opusc. 1.º de Univers.*

(2) S. Th., lib. 2.º de *Anima*, lect. 12.

(3) S. Th., 1. p. q. 86, art. 12.

(4) Tract. 1, cap. 1.

(5) In fine num. 170.

illis formis separatis, quarum participatione coalescere individua dicebantur. Atqui formæ illæ, si possibiles forent, formaliter universales essent, quandoquidem ab omnibus Philosophis afferuntur tamquam exemplum universalis realiter extra mentem existentis, et ob eam causam confutantur. Ergo ad universale vere ac formaliter in intellectu habendum sufficit abstractio.

3.º Comparatio naturæ præcisivæ cum individuis, jam supponit illam universalem formaliter. Ergo necessaria non est ad verum universale plene constituendum.

Prob. antec. Nam actus comparandi nihil tribuit rebus ipsis comparatis, sed tantum detegit, quod in iis habetur. Quare cum natura abstracta comparatur cum individuis, vel adest in illa universalitatis ratio vel non. Si non adest, certe neque per comparisonem aderit. Si jam adest, ergo non efficitur universalis per comparisonem, sed agnoscitur dumtaxat. Aliud autem est efficere universale, et aliud agnoscere jam factum.

Cæterum quodnam sit objectum cognitionis constituentis universale, fuscè disputat P. Ludovicus de Lossada (1).

175. Quæri autem nunc potest, per quam abstractionem fiat universale absolutum, per agentisne an per possibilis intellectus abstractionem. P. Sylvester Mauri respondet per utramvis abstractionem fieri posse. (2).

Ex S. Thoma etiam produci possunt testimonia pro abstractione intellectus cum agentis, tum possibilis. Nam de agente videtur loqui in Opusculo primo de *Universalibus* (3); et libro tertio de *Anima* (4) scribit, si universalialia essent extra animam, sicut ea posuere Platonicus, nullam fore necessitatem intellectus agentis: quæ doctrina traditur etiam in *Summa theologia* (5). Unde videri potest ad intellectum agentem

(1) *Logic.*, tract. 2, disp. 2, cap. 4.

(2) *Quæst. philosoph.*, tom. 1, quæst. 33, ad quintum.

(3) *Una et eadem natura, quæ singularis erat... efficitur postea universalis per actionem intellectus depurantis ipsam a conditionibus, quæ sunt hic et nunc.* Et clarius infra, *Utrum autem universale sit prius quam singulare...*

(4) *Lect.* 10 initio.

(5) 1 p. q. 79, art. 3.

Per quam
abstractionem
fiat universale.

Expenditur
mens
S. Thomæ.

spectare universalis effectio. Alia quoque laudantur S. Doctoris testimonia in patrocinium ejusdem opinionis, quæ universale per abstractionem intellectus agentis conflare arbitrat (1): quæ tamen non sunt sat clara. Nec vero sententia illa S. Thomæ negantis intellectus agentis necessitatem, si darentur formæ separatæ Platonicorum, quidpiam, opinor, probat in hac re. Nam platonicus formas illas seu naturas universales non solum posuerunt per se separatas, sed præterea illas dixere *secundum se intelligibiles actu*; secus atque Aristoteles et S. Thomas, qui naturas rerum sensibiles negarunt esse secundum se intelligibiles actu, sed fieri intelligibiles per actionem intellectus agentis abstrahendo a phantasmatis species intelligibiles. Quare potuit recte negare S. Thomas, in sententia Platonicorum necessarium esse intellectum agentem, etiamsi non huic attribueret effectioem universalis; quia nempe cum intellectus agens adstruat ad reddendas intelligibiles actu naturas, quæ secundum se non sunt intelligibiles nisi in potentia, plane sequitur, si naturæ secundum seipsas sint intelligibiles, opus non esse intellectu agente. Ergo ex illa assertionem S. Thomæ non necessario sequitur ipsum, ad constituendum universale, satis habuisse cum sola intellectus agentis abstractione.

Aliunde vero sæpe S. Thomas abstractione intellectus possibilis, seu cognitione præcisiva fieri universale, perspicue docet (2). Præterea contra opinionem illam statuentem universale fieri per abstractionem intellectus agentis notari potest:

1.º Quod illa opinio supponat aliam sententiam non parum controversam de objecto primo et directo humani intellectus. Si enim primo et directe cognoscat singularia, species illorum intelligibiles immediate abstrahendo, verum amplius non erit, quod natura fiat universalis per operationem intellectus agentis.

2.º Deinde doctrina illius opinionis nequit extendi ad omne universale, sed solum ad universale naturæ specificæ;

(1) Vide S. Thom. 1, p. q. 85, art. 1, ad 1.^{am}, art. 3 ad 4.^{am} *Contra gent.* lib. 2, cap. 77; 7.º *Metaphysicor.* lect. 13.

(2) Vide v. g. 1 p. q. 85, art. 3 ad 4.^{am}; art. 2 ad 2.^{am}; *Opusc.* 2.º de *Universal.*, *Et ideo intellectus apprehendit...*; 2.º de *Anima*, lect. 12. Adde alia loca superius n. 170 laudata.

nam etiam in sententia eorum, qui ab intellectu agente species universalis naturæ, non vero singularis, repræsentativas abstrahi docent, intellectus iste per se naturæ specificæ dumtaxat species intelligibiles efformat. Ergo ad efformandum universale rationis genericæ ac differentiæ specificæ alio confugiendum erit (1).

3.º Adde quod in specie intelligibili impressa, quæ ab intellectu agente abstrahitur, non repræsentatur natura communis, nisi valde remote et mediate, quatenus illa species est effectiva actus, cui natura illa objicitur, saltem supposita sententia eorum, qui docent speciem impressam non esse formalem imaginem, quæ formaliter rem repræsentet, sed esse dumtaxat semen seu instrumentum objecti ad efficiendam formalem repræsentationem (2).

176. PROPOSITIO 2.^a Universale reflexe cognitum et prout importans relationem ad inferiora, constitui nequit nisi per actum comparationis.

Probatur. Nam universale realem relationem nequit habere ad sua inferiora, ut in confesso est apud omnes, siquidem universalitas est opus mentis, relatio autem realis independens est in suo esse ab operatione intellectus (3). Atqui relatio rationis secundum esse, actu nondum adest in universali per solum actum præcisivum, adest autem per actum comparationis, quo natura præcisa cum suis inferioribus confertur. Ergo...

Minor patet quoad primam partem. Quia relatio rationis hoc sibi vindicat proprium ac peculiare, ut non adsit, nisi dum actu cognoscitur, vel fingitur a mente, esse enim illius est *cognosci* (4). Et re quidem vera plerumque ut inter se relata concipiuntur duo extrema, vel quia aliter ea nequimus intelligere, vel quia habent aliquod in re ipsa fundamentum ut relative concipiuntur, quamvis nullus eis insit realis re-

(1) Vide Suar., disp. 6. *Metaph.*, sect. 6, n. 6.

(2) Vide Suar., loc. cit., n. 7.

(3) Vide *Summ. totius Logicæ Aristotelis*, tract. de relatione, seu de prædicamento Ad aliquid, cap. 1. Sed hæc alibi probanda sunt.

(4) Vide S. Th., *Compend. Theol.*, cap. 53; 1 p. q. 28, art. 1; Suar., disp. *Metaph.* 54, sect. 3, n. 5, 6.

spectus. Ergo eo in eventu cognoscimus in illis extremis relationem quamdam, quæ aliud esse non habet, quam ab intellectu fingi et cognosci (1). Jam vero per cognitionem præcisivam nulla cognoscitur in natura relatio ad sua inferiora, sed solummodo prædicata illa, quæ secundum se conveniunt eidem. Ergo...

Probatur Minor quoad alteram partem. Quia sicut relationes reales non agnoscuntur, nisi utrumque extremum elatum considerando, ita etiam relatio rationis fingi nequit in natura præcisive cognita, nisi conferendo illam cum inferioribus et respiciendo modum, secundum quem illis inest (2).

Id porro multo evidentius patet, si sermo sit de variis speciebus universalium seu prædicabilium; quæ omnes supponunt relationem et comparisonem cum illis, de quibus prædicantur, nec inter se distinguuntur, nisi secundum diversam comparisonem, ita ut eadem ratio præcisive cognita, prout diversimode comparetur, vel ad diversa subjecta referatur, possit esse diversum prædicabile (3).

Accedit, quod relatio actualis secundum esse duo postulat extrema. Donec ergo præter naturam ipsam abstractam, habeantur in mente inferiora, in quibus inesse potest, quod fit per comparisonem, relatio dari nequit. Præcisio enim sola non præbet nisi fundamentum relationis, nempe naturam abstractam, quæ, quantum est de se, satis habet, ut, accedente termino, exurgere relatio possit, quemadmodum paries albus de se habet, quidquid requiritur ad hoc, ut, posito alio pariete albo, resultet realis relatio similitudinis inter utrumque. Necessè est ergo, ut natura illa opponatur suis inferioribus ad habendam relationem illam rationis (4).

Atque hæc est causa, cur Angelicus Doctor sæpe dicat intellectum *adinvēire* in rebus consideratis relationes vel intentiones *generis, speciei* etc., easque *consequi considerationem rationis* (5). Quia natura abstracta, cum sit una apta

(1) Cfr. Conimbric., *In Porhyr. Isagog.*, q. 6, art. 2.

(2) Vide Suar., disp. *Metaph.* 6, sect. 6; et lib. 4.º de *Anima*, c. 3.

(3) Vide Suar., disp. *Metaph.* 6, sect. 8, n. 5.

(4) Vide S. Thom., de *Potentia*, q. 7, art. 6 et 11.

(5) Vide S. Th., lib. 4. *Metaph.*, lect. 4; De *Natura Generis*, cap. 4; De *Potent.* q. 7, art. 11, ad 2.^{am}

inesse pluribus, si prout talis consideratur respiciendo illa, intellectus invenit in ea vel excogitat varias relationes. *Sicut realis relatio*, inquit S. Thomas, *consistit in ordine rei ad rem, ita relatio rationis consistit in ordine intellectuum. Quod quidem dupliciter potest contingere: uno modo secundum quod iste ordo est adinventus per intellectum et attributus ei, quod relative dicitur. Et hujusmodi sunt relationes, quæ attribuuntur ab intellectu rebus intellectis prout sunt intellectæ, sicut relatio generis et speciei. Has enim relationes ratio adinvenit considerando ordinem ejus, quod est in intellectu, ad res, quæ sunt extra, vel etiam ordinem intellectuum ad invicem (1).*

Nempe quia intellectus reflectit supra seipsum, et super ea, quæ in eo sunt, sive subjective sive objective (nempe ut cognita), considerat iterum hominem sic a se intellectum sine conditionibus materiæ; et videt, quod talis natura cum tali universalitate potest attribui huic vel illi individuo; et sic format secundam intentionem de tali natura; et hanc vocat universalem sive prædicabile (2).

Utrum
universale
sit ens rationis.

177. SCHOLION. Ex hactenus disputatis resolvi questio illa potest, utrum universale sit ens rationis, an ens reale.

In primis, si sermo sit de natura ipsa universalitati substrata, illa est ens reale, saltem plerumque, ut patet ex iis, quæ contra nominales demonstrata superius sunt (3). Dixi saltem plerumque, quia potest intellectus etiam a chimæris et entibus pure fictitiis rationes communes abstrahere; quo pacto scientiæ disputant de ente rationis, ejusque speciebus. Et cum ratio universalitati subjecta hujusmodi est, plane liquet illam non esse ens reale.

«Si autem sit sermo de universalitate ipsa seu de intentione universalitatis, sic communiter dici solet non esse ens reale sed rationis, quod in hoc sensu verum est, scilicet quod non est proprietas aliqua neque aliquid intrinsece et realiter inherens naturæ, quæ denominatur universalis, juxta ea, quæ diximus. Tamen in alio sensu nonnulla distinctione et declara-

(1) S. Th., *De Potent.*, q. 7, art. 11. Cfr. *ibid.* ad 2.^{am}

(2) *Summ. totius Logic. Arist.*, tract. 1, cap. 1.

(3) Vide cap. 2, art. 1, et art. 2, hujus capituli 3, n. 169.

tione opus est. Dupliciter enim diximus, naturam posse denominari universalem; primo denominatione absoluta, ac si universaliter subsisteret; secundo denominatione respectiva. Priori modo non est universalitas ens rationis, tamquam aliquid confictum a ratione, sed solum tamquam denominatio extrinseca proveniens ab actu rationis, sicut esse abstractum, cognitum, et alia hujusmodi, quæ non dicunt aliquid existens realiter in natura denominata, nec proprie dicunt aliquid ens rationis falsificatum ab intellectu, tamquam objective confictum ab ipso. Quia talia entia non finguntur, nisi dum cogitantur; tunc autem intellectus nihil tale cogitat vel cognoscit. Est ergo denominatio extrinseca a conceptu intellectus; nam, quia per conceptum abstracte et universe representatur, ideo denominatur universalis prædicto modo. Quapropter ut hæc universalitas dicatur esse, non oportet, ut ipsa formaliter vel quasi formaliter cognoscatur, quasi in actu signato; sed satis est, quod natura ipsa cognoscatur tali modo, scilicet præciso et abstracto, ut quasi in actu exercito natura constituatur universalis. Et ad hunc modum explicat per denominationem extrinsecam hanc universalitatem Soto» (1).

«Posteriori autem modo loquendo de universali relative seu de relatione universalitatis, satis ex dictis constat universale non esse ens reale, quia illa relatio non est realis, sed rationis» (2).

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

178. *Objic. 1.º* S. Thomas sic scribit. *Quamvis hæc natura intellecta habeat rationem universalis, secundum quod comparatur ad res, quæ sunt extra animam, quia est una similitudo omnium... Et ibidem paulo inferius: Non est universalitas illius formæ secundum hoc esse, quod habet intellectum, sed secundum quod ad res refertur, ut similitudo omnium (3). Quibus similia habentur in Opusculo primo de Universalibus (4).*

(1) *Logic. de Universal.*, q. 3, art. 1, dub. 2.

(2) Suar., *disp. Metaph.* 6, sect. 7, n. 2 et 3. Cfr. de Anima, lib. 4, cap. 3, n. 23; Vide etiam Rhodes, *Philos. perip.*, lib. 4, disp. 3, sect. 5, paragr. 1.

(3) S. Th., *Opus. de Ente et essent.*, cap. 4.

(4) Non procul ab initio, *Ejus autem universalitas non est ex hoc...*